



BBC 122: LITT FRA ÅRETS SPESIELLE NAFO-SEMINAR, OG VÅR FRAMTID

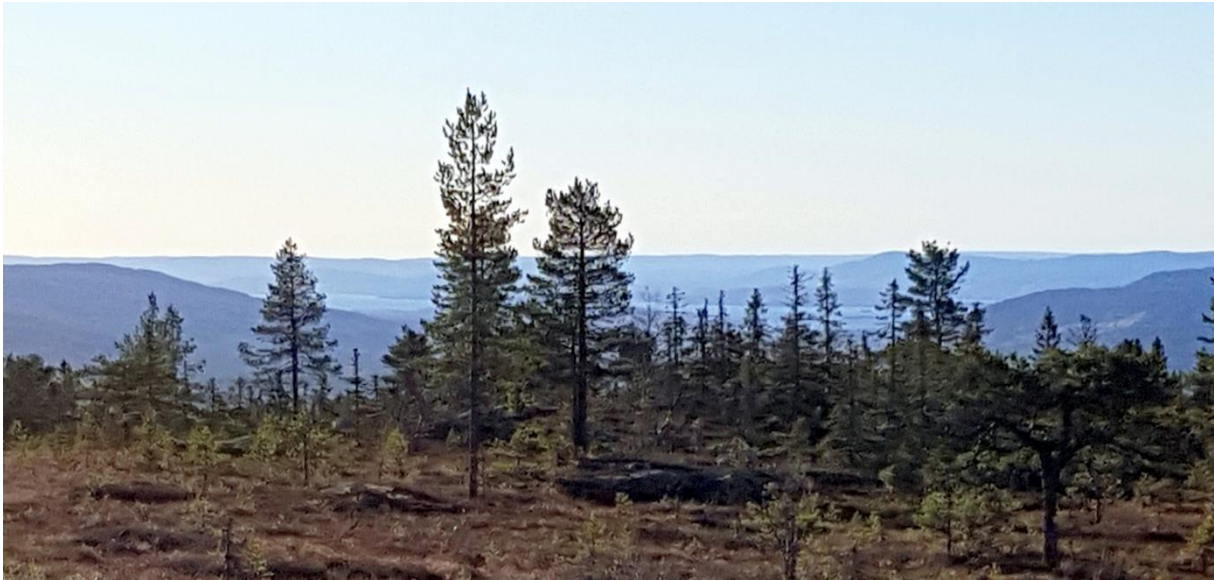
Man skal virkelig ha gått i dekning for ikke å ha fått med seg at årets Nafo-seminar ikke ble av det vanlige slaget. God mat, sosialt samvær og litt festing om våren på Storefjell, ble erstattet med en digital variant med begrenset fysisk frammøte på Gjøvik, Fetsund og Oslo, om høsten, nærmere bestemt 14.–16. oktober. I vår, da det ble klart at Storefjell gikk i vasken, var det full krise i Nafo, og bekymring for konkurs, i alle fall for at foreningen måtte gå i dvale inntil videre. Men etter hvert som det alternative seminaret begynte å ta form etter en voldsom arbeidsinnsats, steg optimismen. Programmet var en forenklet variant av det opprinnelige storefjellprogrammet, som jo er temmelig fyldig, slik at mye kom med. Men hva med inntekter, som Nafo selvfølgelig trenger? Det viste seg at salg av billetter til å følge seminaret fysisk eller digitalt, oversteget alle forventninger. Tidlig i seminaret hørte jeg 800000 kroner, samtidig som utgiftene var beskjedne. Det var også god hjelp å få. Blant annet fikk vi gratis lokaler av Lillestrøm kommune (som for øvrig pleier å sende mange til Storefjell, og som dermed sparte mange penger). På meg høres det ut som Nafo får et økonomisk noenlunde normalt år. Matmessig ble det ikke det, men på Fetsund spanderte Lillestrøm kommune mat. Den var nesten på storefjellnivå!



Til venstre Thor Johnny Eriksen, Nafos sekretær, som har mye av æren for at årets seminar ble så vellykket, og for at Nafo er reddet. Til høyre våre «TV-verter», Kai-Ove Ottersen og Monica Vandbakk.

Det er også veldig mye annet godt å si om måten seminaret gikk av stabelen på. I tillegg til selve presentasjonene, var det en rekke TV-lignende innslag fra egne studioer som var rigget til. «Programledere» var Kai-Ove Ottersen og Monica Vandbakk, mens Nafos sekretær, den allsidige og oppofrende Thor Johnny Eriksen, tok seg av det tekniske. Jeg har tatt en del taxi med Kai-Ove i USA, og har hørt hvordan han kommer i kontakt med sjåførene. At han er et intervju- og programledertalent, har jeg derfor ikke tvilt på. Heller ikke at Monica matchet ham, overrasket meg. Fra studioet ble det sendt intervjuer med presentører og andre, og andre innslag.

Alt i alt en meget god idé som bidro til at dødpunkter knapt fantes. Kjedelige talkshow, og frokost-TV, bør bli til atferds-TV i en egen Nafo-kanal! I det store og hele var seminarkonseptet så bra at det også kan ha framtiden for seg, i kombinasjon med det tradisjonelle seminaret, som vi inderlig får håpe at det blir noe av i løpet av neste år. Ingenting er som å møtes, og på Storefjell trives jo alle kjempegodt. Hvis det ikke var for at jeg kan smitte andre, og må i isolasjon og karantene, hadde jeg gjerne tatt en covid-19 for å få noen dager der oppe!



Utsikt fra Veslehaugen ved Årkjølen, mot Odalen og Storsjøen, i tindrende oktoberluft.

Selv hadde jeg noen framlegg, og var såkalt chair for et symposium. Innimellom jobbet jeg vanlig. Det betyr at min mulighet for å si så mye om innholdet i årets seminar, nesten begrenser seg til det jeg var med på selv. Noe av det første som skjedde, var et symposium om behandling av utfordrende atferd hos barn og unge. Linn Jakobsen fra Vestre Toten kommune, og Anne Holsve fra Habiliteringstjenesten i Sykehuset Innlandet, hadde en presentasjon sammen, mens Bjørn André Torve og Erkki Rustad, begge fra samme sted som Holsve, hadde ett hver. Kvaliteten var meget høy, og det kan være verdt å se på det som eventuelt legges ut. Selv innledet jeg med noen betraktninger om verdien av å gjøre ting så enkelt og naturlig som mulig, og å beskrive det vi gjør, på enkle måter. Det er stor bredde i det vi gjør, og behandling av personer med utviklingshemning, som vi driver mest med, er i stor grad overførbar til andre klientgrupper. Atferdsanalyse består av fleksible metoder som kan anvendes svært brukervennlig. Det er et dystert faktum at det øker på med atferdsforstyrrelser hos barn og unge. Dermed vil det ikke «mangle» pasienter. Spiller vi kortene riktig, vil vi gradvis få mer innpass, og framtiden bør være lys. Etter vårt symposium ledet Jonny Finstad et symposium om proaktive metoder. Etter min mening glir forebygging og behandling mye over i hverandre. Hvis et problem, for eksempel utagering, har oppstått, er det om å gjøre å forebygge neste tilfelle. Proaktive metoder er *i alle fall* anvendbare både i forebygging og behandling. Det er neppe dumt å se litt på det som måtte være lagt ut fra Finstad-symposiet, heller.

Dagen etter var jeg med på Kai-Ove Ottersens årlige «det enkeste er det beste»-symposium på Fetsund. Etter en innledning var vi fire stykker som la fram hvert vårt eksempel på behandling som neppe er av det kompliserte slaget, i alle fall ikke det som jeg la fram. Det handlet om en eldre dame som psykiatrien nesten hadde gitt opp å behandle, men som i «min regi» fikk rekordrask behandling for en spesiell og omfattende tvangshandling. Metoden var en enkel avbrytelse, og en time-out der et personal fulgte henne inn på rommet, der hun var noen minutter til hun hadde roet seg ned. Tiltaket ble utført én gang, og deretter så vi ikke mer til atferden. Det skjedde for ganske nøyaktig 30 år siden, og er en solskinnshistorie som jeg aldri

glemmer. Ellers hadde Marius Hansen og Erkki Rustad fra Habiliteringstjenesten i Innlandet, og Ole Dahl fra Stange kommune, hvert sitt innlegg. En grunn til å nevne Dahls innlegg spesielt, er at det dreide seg om noe som neppe har vært vanlig i nafokretser, og som nettopp er et eksempel på å utvide virkefeltet, både når det gjelder hva og hvem vi behandler. Nærmere bestemt fortalte han om behandling av posttraumatisk stresslidelse hos en ung kvinne. Behandlingen gikk enkelt sagt ut på en rekke trygghetsskapende tiltak, alt fra tiltak for å bedre søvn, til å øke hennes tillit til at ingen ville komme og gjøre henne noe.

Så kom fire damer fra voksenhabilitering fra Ahus på scenen. Guro Granerud innledet, og Marianne L'orange Melby, Thuva Dyve Furuseth og Karianne Tviberg fulgte opp. De snakket om hvordan de går fram i behandling av utfordrende atferd, fra pasienten har blitt henvist og tatt inn, til «det meste» er gjort. Tema var ikke minst kartlegging av årsaker til vanskene, inkludert sårbarheter som inngår i psykiske lidelser, og selvfølgelig behandling, alt i alt veldig gode og grundige saker. Hvis jeg skal ytre en *smule* skepsis, må det være om alt trengs å gjøres i alle tilfeller, eller om man kan hoppe over noen punkter når ting er opplagte. Hvis ikke, er det vel uhyre ressurskrevende? Det er imidlertid et spørsmål som er aktuelt i mange sammenhenger i «vår» del av helsevesenet. Ellers begynte Granerud med at hun er glad i å prate. Da hun hadde kommet i gang, virket det ikke som en overdrivelse – ordene trillet som erter ut av en sekk. Men det var både innholdsrikt og poengtert, og da er det bra at ordene er mange og raske.



Kai-Ove Ottersen, her som leder av «det enkleste er det beste»-symposiet. Til venstre hans deltakere: Ole Dahl, jeg, Erkki Rustad og Marius Hansen.

Mer fikk jeg dessverre ikke med meg, og jeg har altså hatt liten mulighet til å se på så mye av det andre. Men jeg var på siste del av avslutningsdagen, og hørte blant annet på Trym Nordstrand Jacobsen som snakket om ACT, og på Jon Arne Løkke og Stian Orm som snakket om motiverende intervju, eller MI. Det ligner mye på kasusformulering innenfor ACT, trolig mest ved at ACT har hentet en del fra MI. Begge steder er man opptatt av å luke ut personer som egentlig ikke mener så mye med å snakke om atferdsendring, og å satse på dem som virkelig vil gjøre noe.

Seminaret avsluttet med en diskusjon om atferdsanalysens situasjon og framtid, med den fengende tittelen «Hvor står vi, og hvor går vi?», ledet av Torunn Lian. Vi var fem som hadde ca. et kvarter hver. Magne Arve Flaten startet, og deretter kom Martin Myhre, jeg, Børge Strømgren og Erik Arntzen, som nok for øvrig er den her i landet som har best oversikt over atferdsanalysens situasjon internasjonalt. Når det gjelder de fire andre (enn meg) får jeg, av

plasshensyn, være så egoistisk at jeg langt på vei sier «ingen nevnt, ingen glemt». *Mitt* hovedpoeng var at jeg er litt pessimistisk på vegne av betydningen av en del atferdsanalytisk grunnforskning. Enkelt sagt har man i mange tiår brukt masse ressurser på å endevende enkle atferdsformer hos forskjellige dyr, til dels med begrenset overføringsverdi til behandling og opplæring av mennesker. Også mange studier av menneskeatferd har vært nokså snevre, og lite relevante for floraen av mer eller mindre komplekse problemer som mennesker kan «slite» med. Mange studier i *Journal of Applied Behavior Analysis* er ikke særlig applied, eller anvendte. Det er bra å ha en naturvitenskapelig tilnærming, men kanskje atferd har blitt studert litt for mye som om det er kjemi eller fysikk? Psykologi, inkludert atferdsanalyse, er tross alt en «det kommer an på»-vitenskap, der vi må prøve ut ting i hvert tilfelle. Overgang fra grunnforskning til anvendelse må blant annet ta hensyn til stor variasjon i genetikk, læringshistorier og andre «individuelle forhold», mer komplekse atferder, mindre kontroll, og at prosedyrer og registrering ikke skjer automatisk, men utføres av mennesker, ofte med begrensede kvalifikasjoner.

Atferdsanalyse har også vært en veldig filosofisk retning der «det meste» må diskuteres, og der man tenker seg svært nøye om før man tar nye steg, kanskje i meste laget. Alt i alt har atferdsanalytikere stilt større vitenskapelige krav til seg selv enn andre har stilt til seg selv, selv om man i utviklingen av aksept- og forpliktelsesterapi, eller ACT, har løsnet på snippen. Derfor har den atferdsanalytiske strategien vært langsom, og har begrenset oss når det gjelder hvilke temaer vi har tatt fatt på, jfr. det veldige fokuset som det har vært på utviklingshemning og autisme, og på atferd som kan *telles* – prøv og tell angst.

BEHAV ANALYST (2017) 40:123–159
DOI 10.1007/s40614-017-0093-x



ORIGINAL RESEARCH

The Fuzzy Concept of Applied Behavior Analysis Research

Thomas S. Critchfield¹ · Derek D. Reed²

Hodet på en artikkel som er temmelig relevant for mine litt kritiske momenter.

Jeg er ikke alene om bekymringene, og jeg brukte selvfølgelig noen sitater. Ett av dem var «Kunnskapen om at forsterkningsteori har omfattende eksperimentell støtte har i seg selv liten verdi for å komme fram til spesielle måter for å utforme komplekse motiverende miljøer som kan føre til behandling og opplæring. Så godt som alle studier av forsterkning har brukt veldig enkel atferd, som å trykke på en knapp eller å si et ord. Selv kliniske anvendelser har tatt for seg enkel atferd, som tommelsuging eller nervøse tics ... Det samme problemet gjelder bruk av forsterkere for å utforme motiverende miljøer ... Tidligere forskning gir også lite informasjon om hvordan forsterkningsteori kan brukes i komplekse og noenlunde naturlige miljøer...». Dette ble skrevet av ingen ringere enn Teodoro Ayllon og Nathan Azrin, i1968, i forordet til boken *The Token Economy*. Et annet sitat var «Samme hvor nyttig grunnforskning kan være, kan den også bli en øvelse i dyktig irrelevans når grunnforskere fjerner seg helt fra enhver synlig forbindelse med praktiske problemer, slik at man kan være sikker på at bare noen få akademiske spesialister vil kjenne til, og forstå, den ... Ved å se bort fra praktiske følger av sin forskning, kan de ignorere spørsmål som er av *grunnleggende betydning*». Sitatet er fra en

artikkel av F. C. Mace og T. Critchfield fra 2010. Førstnevnte har en mengde artikler i Journal of Applied Behavior Analysis, og sistnevnte har vært vært president i ABAI.

Alan Poling er ikke snauere i en artikkel fra 2010: «... fra [Journal of the Experimental Analysis of Behaviors] begynnelse og til i dag har mye grunnforskning ikke vært klart relevant for viktig atferd hos mennesker eller dyr i deres naturlige miljøer. Mange av grunnforskningens områder dreier seg knapt om mer enn utvikling av velkontrollerte studier som viser at uviktige uavhengige variabler skaper trivielle resultater». Ofte er det bare små variasjoner i prosedyrer, som da man studerte effekten av antiepileptika ved å se på hvordan de påvirket av effekten av forskjellige forsterknings-skjemaer: «... [de] forsterknings-skjemaene som vi arrangerer for rotter og duer, opptrer sjelden, om i det hele tatt, i menneskers omgivelser, og det er ikke klart for meg hvordan små medikamenteffekter under slike forhold sier noe om mulige ulemper og fordeler som disse medikamentene kan ha for en person med epilepsi». Igjen siterer jeg Poling fra 2010, og alle oversettingene er mine.

Fra historien vet vi at Leonardo da Vinci fikk oppdrag fra forsvaret, og at Louis Pasteur fikk oppdrag fra ølbryggere som ville unngå at øl surnet. Innenfor atferdsanalyse er det få eksempler på at grunnforskning har fått oppdrag fra det anvendte feltet. I den forbindelse skrev Skinner, i 1938, at «Det er en alvorlig ... tabbe å la spørsmål om endelig anvendelse påvirke utviklingen av systematisk vitenskap på et tidlig stadium». Men det får kanskje være måte på? I samme bok skrev han imidlertid også at «Leseren vil ha sett at nesten ingen utvidelser til menneskelig atferd er gjort eller antydnet. Det betyr ikke at leseren forventes å være interessert i rotters atferd i seg selv. Betydningen av en vitenskap om atferd ligger stort sett i muligheten for at den kan utvides til å gjelde menneskelige spørsmål». Dit har vi kommet for lengst, og det bør vi ta konsekvensen av, etter min mening.

The Behavior Analyst

2010, 33, 7–17

No. 1 (Spring)

Looking to the Future: Will Behavior Analysis Survive and Prosper?

Alan Poling
Western Michigan University

Behavior analysis as a discipline currently is doing relatively well. How it will do in the future is unclear and depends on how the field, and the world at large, changes. Five current characteristics of the discipline that appear to reduce the probability that it will survive and prosper are discussed and suggestions for improvement are offered. The areas of concern are (a) the small size and limited power of the discipline, (b) the growing focus of applied behavior analysis on autism spectrum disorders and little else, (c) the esoteric nature of much basic research, (d) the proliferation of “applied” research that really isn’t applied, and (e) the widespread use of imprecise and potentially harmful technical language.

Key words: behavior analysis, terminology

Hodet på Polings artikkel som jeg siterer fra.

Jeg spurte også hvor mye atferdsanalyse vi trenger å kunne for å bli gode praktikere. Jeg mente, litt uærbødig, at det ikke er så mye, og i alle fall bare en liten del av den enorme mengden av begreper og prosesser som er beskrevet og studert innenfor grunnforskning. Den som leter i alle atferdsanalytiske kriker og kroker, kan finne over 1000 begreper. Jeg tror at gode praktikere kommer langt med noen ytterst få prosent av dem. De metodene som vi bruker, bygger på noen få generelle prinsipper og metoder som har stor påvirkningskraft. Etter mitt syn er vi godt hjulpet med motivasjonelle operasjoner, positiv og negativ forsterkning, ekstinksjon, straff

(ikke i betydningen å påføre folk ubehag bevisst, men i forbindelse med for eksempel atferdsavtaler, og som bivirkning av skadeavvergende tiltak), litt matchingteori (særlig for å vurdere om det er realistisk at pasienten vil endre atferd), bivirkninger av forsterkning, ekstinksjon og straff, betydningen av det verbale, ikke minst i forbindelse med atferdsavtaler. Når det gjelder ACT, og relasjonell rammeteori (RFT), er det greit å vite helt grunnleggende hva *derivering*, eller utledning, går ut på. For en stor del er det også tale om praktisk opplæring i konkrete metoder, selvfølgelig basert på en forståelse av hvordan de fungerer. Behandling må i stor grad tilpasses individet. God anvendelse krever derfor intelligens, fantasi og kreativitet, og innlevelse i hva mottaker, og eventuelle utøvere av behandlingen, trenger og ønsker, like mye som teoretisk kunnskap. Praktikere venter uansett ikke på grunnforskning før de anvender metoder...

Ellers mener jeg at det neppe vil oppdages så mange nye faktorer som kan påvirke atferd. Jeg har vanskelig for å se for meg store sprang, og det er nok viktigst å bli enda flinkere til å bruke det vi har. Vi kan heller ikke bli for flinke til å gjøre behandling enkel og naturlig, slik at den tas best mulig imot. Det siste bestemmes også av hvordan vi snakker med andre. Hvis folk ikke liker oss, eller ikke oppfatter oss som normale, er det vanskelig å komme noen vei. Vi må rett og slett bli (enda) flinkere på å nå ut med det vi gjør, eller på reklame og PR. Samtidig må vi holde på vårt atferdsanalytiske perspektiv, slik Baer, Wolf og Risley sa det i 1968: «Å holde seg til atferdsprinsipper ... kan skape en enhetlig disiplin i stedet for en «samling av triks»». Så sant. Livet er en evig balansegang...

Når det gjelder lokallaget, begynner jeg å bli mektig lei av å nevne dagsseminaret om negativt forsterkende utfordrende atferd som stadig har blitt utsatt. Vår siste vurdering er at vi har det på senvinteren, koste hva det koste vil, for eksempel at maksimalt deltakerantall blir to, og at begge må ligge i kuvøse. Ha en fin senhøst.

20. oktober 2020

Børge Holden



Det har blitt høst på Grytsetra, og det mørkner tidlig. Buskap og budeier har for lengst dratt til bygda.